καταληπτὴν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ὅπως περιγράφει αὐτὴν ὁ Παυσανίας, μόνον δ' ὡς παράδειγμα ἀναφέρω, ὅτι πολλάκις ἐπὶ τῶν εἰκόνων λευκῶν ἀττικῶν ληκύθων παρετήρησα ἀφίδρωσιν ἁλατωδῶν κρυστάλλων· ἄξιον παρατηρήσεως μοὶ φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Ἡρόδοτος, ὃν ὁ Παυσανίας πολλαχῶς μιμεῖται, περιγράφων ὅμοιόν τι φαινόμενον ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα τὸ κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ὑπὸ ὀξυανθρακώματος νατρίου κεκορεσμένον ἔδαφος ἑκάστην πρωΐαν καλύπτεται ὑπὸ λεπτῶν ἁλατοκρυστάλλων ὡς ὑπὸ πάχνης, τῶν αὐτῶν λέξεων χρῆσιν ποιεῖται: *ἅλμην ἐπαρθέουσαν* (II 12).

Ἐν Βιέννῃ, Ἰούνιος 1887.

OTTO BENNDORF

ΑΡΧΑΪΚΟΝ ΑΓΑΛΜΑ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

(Πίν. 9).

Ἐν τῷ πίνακι 9 ἐκδίδοται διπλῆ εἰκών, τῆς κατὰ μέτωπον καὶ ὀπισθίου ὄψεως, ἑνὸς τῶν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1886 ἀνευρεθέντων ἀγαλμάτων, ἐν λιθογραφίᾳ κατὰ τὴν ὑδρογραφικὴν εἰκόνα τοῦ ζωγράφου κ. Gilliéron.

Τὸ ὁμοίωμα εἶνε ἐπιτυχές, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ γραπτοῦ αὐτοῦ κόσμου, ὅστις ἀπηλειμμένος πολλαχοῦ τυγχάνων μελέτης ἔχρῃζε καὶ ἐπιμόνου ἐρεύνης. Ὁ κ. Gilliéron κατώρθωσε νὰ ἀναπαραστήσῃ ἡμῖν ζωηρὸν τὸν χρωματισμὸν καὶ νὰ ἀποδώσῃ τῷ ἀγάλματι μέγα μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀποσβεσθέντος ἀρχικοῦ αὐτοῦ γραπτοῦ στολισμοῦ.

Τὰ κατὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ ἀγάλματος ἔχουσι περιέργως· ἀνευρέθη τὸ πρῶτον τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος κάτω μέρος τοῦ σώματος αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀρκτικὸν τεῖχος μετὰ τῶν ἄλλων ἀγαλμάτων (ὅρ. Ἀρχ. Ἐφημ. 1886 σελ. 78), οὐ πάνυ πόρρω τοῦ Ἐρεχθείου δυτικῶς. Ἐξελήφθη τοῦτο ὑπὸ πάντων τῶν τὰ εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν ἐπισκοπούντων ὡς ἀπαρτίζον πρὸς ξόανον. Τοῦτο μάλιστα καὶ ἐγράφη. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἀνευρέθη ἡ κεφαλὴ ἐκεῖ που πλησίον· οὐδεὶς δὲ νὰ φαντασθῇ ἠδύνατο ὅτι ἡ δικαίως θαυμασθεῖσα κεφαλὴ αὕτη εἰς κορμὸν ἀνῆκε ξοανοειδῆ, οὗ τὸ ἥμισυ εἶχεν ἤδη ἀνευρεθῆ. Ἀλλ' ἡ πρόοδος τῶν ἀνασκαφῶν ἤνεγκε μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας καὶ τὸ ἕτερον ἄνω ἥμισυ τοῦ κορμοῦ εἰς φῶς (εὑρέθη δὲ τοῦτο ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου οἰκοδομήματος, οὗ σώζονται τὰ θεμέλια κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Ἐρεχθείου) συμπληρῶσαν οὕτω τὸ ὡραῖον αὐτὸ ἀληθῶς ἄγαλμα τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως, οὗ παρέχομεν τὴν εἰκόνα.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἐδημοσιεύθη μὲν ἤδη καὶ ἀλλαχοῦ (The Journal of Hell. Stud. v. 8. 1. σελ. 163 - ἰδ. καὶ The amer. Journ. of. Ar. v. II. 2. σ.63.) ἀλλ' ἀκριβέστερον ἐν φωτοτυπίᾳ ἐν τοῖς «Μουσείοις Ἀθηνῶν» Πιν. X. ὅπου ὅμως, ὡς εἰκός, τὸ κυριώτερον αὐτοῦ προσόν, ὁ χρωματισμός, ἀπόλλυται. Ἐν τῷ κειμένῳ δὲ παρεισέδυ ἀνακρίβειά τις κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς περιβολῆς. Γέγραπται ἐκεῖ: «Εἶνε δὲ τοῦτο περιβεβλημένον ποδήρη τινὰ χιτῶνα ἄπτυχον καὶ στενῶς ἐπὶ τοῦ σώματος προσκεκολλημένον· ἐπὶ τοῦ χιτῶνος δὲ φέρει ἑτέραν περιβολήν, ἥτις μόνον τὰ ὄπισθεν καὶ τὰ πλάγια μέρη τοῦ σώματος καλύπτει. Τὰ ἐκ πλαγίου ταῦτα ἄκρα τῆς περιβολῆς εἶνε ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι τῶν ποδῶν τεχνικῶς συνεπτυγμένα. Ὁ χιτὼν δὲ καὶ ἡ ἐπ'αὐτοῦ περιβολὴ εἶνε κατὰ τὴν ὀσφὺν συνεσφιγμένη διὰ ζώνης τινὸς τῆς ὁποίας τὰ ἄκρα εἰς τὰ ἐμπρὸς καταπίπτουσι.» Τὸ ἄγαλμα εἶνε ὄντως, ὡς φαίνεται, ποδήρη χιτῶνα ἐνδεδυμένον, οὗτινος φαίνεται περὶ τὰ σφυρὰ ἡ θυσανοειδὴς ᾧα. Ἡ ἐπ'αὐτοῦ ὅμως «περιβολὴ» δὲν «καλύπτει μόνον τὰ ὄπισθεν καὶ τὰ πλάγια μέρη τοῦ σώματος,» ἀλλ' ἅπαν τοῦτο, ὡσεὶ ἕτερός τις χιτών. Καὶ τοῦτο καθορᾶται ἐν τῇ πτυχώσει τούτου τῇ κατὰ τὰ πλάγια ὑπεράνω τῶν ποδῶν. Ἐκεῖ κατὰ τὴν συμμετρικὴν περίπτυξιν οὐδαμῶς ἀποκόπτεται ἡ περιβολή, ἀλλὰ συνεχίζεται ἔμπροσθεν φερομένη· θὰ ἦτο δ' ἄλλως παράδοξον τοιοῦτον ἔνδυμα τὰ κάτω ὄπισθεν σχεδὸν μόνον τοῦ σώματος περιβάλλον. Τὸ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/04/2024 19:22:27 EEST - 3.141.30.162

ἐπίβλημα τοῦτο, κατὰ τὰ πλάγια διὰ τῆς ζώνης περιπτυσσόμενον, δὲν περιέβαλλε μόνον τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος κάτω μέρος τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄνω ἐκάλυπτεν, ὡς δηλοῦται διὰ τῶν ὑπὲρ τὴν ζώνην ταπεινῶν ἑκατέρωθεν πτυχῶν, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ αἱ προεξοχαὶ τῶν ὑπὸ τὴν ζώνην παχυτέρων καὶ καταφανέστερον δεδηλωμένων. Τὸ ἐπίβλημα τοῦτο κατεῖχεν ἐντελῶς τὴν θέσιν χιτῶνος· ἐὰν δὲ ὑπὸ τοῦτο καὶ ἕτερος ὑπῆρχε χιτών, κατώτερον ἐξικνούμενος, εἰς ὃν οἱ φαινόμενοι θύσανοι ἀνῆκον, τοῦτο μόνον ὁ ποιήσας τεχνίτης θὰ ἠδύνατο νὰ βεβαιώσῃ. Ἡμεῖς τοὺς κροσσοὺς ἐκείνους μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ἑρμηνεύσωμεν ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν τοιοῦτό τι. Ὑπεράνω τῆς περιβολῆς ταύτης ὑπῆρχεν καὶ ἄλλη ἐσθής, μικροτέρα αὕτη, μόνον τὸ ἄνω σῶμα καλύπτουσα καὶ κατὰ τοὺς βραχίονας περιπτυσσομένη. Οὐδὲν δηλοῖ ποῦ αὕτη ἐνεπορπᾶτο· ἴσως ἦτο ἐπίβλημα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐνδυόμενον. Τοῦτο ἔφερε περὶ τὰ κράσπεδα κόσμον γραπτόν· διακρίνεται δὲ εἰσέτι οὗτος ἐναργῶς, ἰδίᾳ ὄπισθεν, ἀποτελούμενος ἐκ σπειροειδοῦς ταινίας, πρασίνου χρώματος, καὶ ὑπὸ ταύτην ἐξ ἑτέρας μείζονος ἐξ ἀνθεμίων ἐρυθροῦ χρώματος. Περὶ τὸν λαιμὸν διακρίνονται δύο παράλληλοι πράσιναι γραμμαί. Ἐποικίλετο δὲ καὶ δι' ἄλλου σχήματος κοσμημάτων, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν διατηρουμένων ὄπισθεν κατὰ τοὺς βραχίονας δύο ἑκατέρωθεν ἀστερίσκων. Ὁμοίως ποικίλον γραπτὸν κόσμον ἔφερε καὶ τὸ χιτωνοειδὲς περίβλημα· καὶ τὰ περὶ τοὺς πόδας μὲν κράσπεδα τούτου φέρουσιν οἷον καὶ ἡ μικρὰ ἐσθής. Ἔμπροσθεν ὅμως διακρίνεται ἄλλο κόσμημα. Κατὰ τὸ μέσον ὑπῆρχε μείζων συγκριτικῶς ταινία εἰς μικρὰ τετράγωνα διῃρημένη, ἑκατέρωθεν δὲ ταύτης δύο ἕτεραι ἐλάσσονες πρασίνου χρώματος, φέρουσαι εἰς ἴσα ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα μικροὺς κύκλους πιθανῶς ἐρυθροῦ χρώματος. Στίγματα δὲ οἷα τὰ ἐπὶ τῆς μικρᾶς ἐσθῆτος ἀστεροειδῆ ὑπῆρχον καὶ ἐπὶ τούτου. Τὸ ἄγαλμα ἔφερεν, ὡς εἰκός, χρωματισμὸν καὶ ἐπὶ τῶν γυμνῶν τοῦ σώματος μελῶν, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ ἀγάλματα τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ κόμη, οἱ ὀφθαλμοί, αἱ ὀφρύες, τὰ χείλη ἔφερον ἀνάλογον χρωματισμόν, ὁρατὸν καὶ ἐν τῇ εἰκόνι. Ἡ κόμη κατὰ σχῆμα (stylisiert) πεποιημένη, διατέτακται ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν συμμετρικώτατα· καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους μὲν ἐρριμμένοι εἰσὶν ἑκατέρωθεν ἀνὰ τρεῖς πλόκαμοι σχοινοειδῶς πεπλεγμένοι, ὄπισθεν δὲ κατέπιπτεν ἡ κόμη ἐπὶ τῶν νώτων πλατεῖα εἰς πλεκτοὺς πλοκάμους διατεταγμένη ἀνὰ ἓξ ἑκατέρωθεν ὧν οἱ δύο μεσαίτατοι μείζονες. Ἦσαν δὲ οὗτοι ὄπισθεν δεδεμένοι ταινίᾳ, ἧς ἄνωθεν ὑπῆρχε στεφάνη μεταλλίνη ἅπασαν τὴν κεφαλὴν στέφουσα, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν διατηρουμένων ἔτι κύκλῳ χαλκῶν ἥλων. Κατὰ τὸν λαιμὸν ἔφερε τὸ ἄγαλμα γραπτόν, χρώματι πρασίνῳ ἴσως, περιδέραιον εἰς ὀξεῖαν γωνίαν ἀπολῆγον. Κατὰ τοὺς ὤμους ἑκατέρωθεν φαίνονται δύο ὀπαί, εἰς ἔνθεσιν κοσμήματος ἴσως, ὅπερ ὅμως ἀσύνηθες καὶ ἀκατάληπτον τυγχάνει. Ἡ δεξιὰ χεὶρ εἶνε καθημένη ἐπὶ τοῦ μηροῦ προσπεφυκυῖα· ἡ ἀριστερὰ ἔνθετος οὖσα, κάμπτεται κατὰ τὸν ἀγκῶνα προτεινομένη καὶ φέρουσα πιθανῶς ἀντικείμενόν τι ἐκ τῶν συνήθων οἷον καρπὸν ῥοιᾶς, μῆλον ἢ καὶ πτηνόν, ὡς μικρόν τι ἄγαλμα τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως φέρει (ΙΓ. Ἀρχ. Ἐφ. 1884 Π. 8.).

Τὸ ἄγαλμα ἡμῶν τοῦτο ὁμοιάζει τὴν περιβολὴν καὶ τὸν τύπον, ὡς ἤδη τοῦτο ὀρθῶς παρετηρήθη, τῷ ἐκ Δήλου ἀρχαιοτάτῳ ἀγάλματι ἐν τῷ κεντρικῷ ἡμῶν Μουσείῳ (Καταλ. Μ. Ἀρ. 1). Τὸν αὐτὸν δὲ τύπον φέρουσι καὶ μικρά τινα ἀγάλματα τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως, ἐλλιπῆ ὅμως καὶ κακόζηλα, ὡς καὶ ἀγαλμάτιον ἐξ Ἐλευσῖνος. Ἐπ'ἐσχάτων δὲ ἀνευρέθη καὶ ἕτερον ἄγαλμα ἐν Ἀκροπόλει, μὴ εἰσέτι δεδημοσιευμένον, ὅπερ, ἐξαιρέσει παραλλαγῶν τινῶν ὡς πρὸς τὴν στολήν, τὸν αὐτὸν ἔχει τύπον ξοανοειδῆ οὕτως εἰπεῖν, ἀφοῦ ὁ ὅρος οὗτος ἐχρησίμευσεν ἤδη εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ τύπου τούτου.

Ἐκ τούτων ἁπάντων τὸ ἡμέτερον ἄγαλμα εἶνε τὸ τελειότατον καὶ ἀπολύτως δὲ ἐπιεικῶς ὡραῖον. Δείκνυσι δὲ ἐναργῶς, παραβαλλόμενον πρὸς τὰ ἄλλα ἀρχαϊκὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀγάλματα, τέχνην προηγμένην, ἀλλὰ τυπικήν, μέχρις εὐλαβείας εἰς τὸν ἀρχαιότερον τύπον, τὸν γνωστὸν διὰ τοῦ ἐκ Δήλου ἀγάλματος καὶ ἐξ ἄλλων παρεμφερῶν παραμένουσα. Εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, συγκριτικῶς ἀρχαῖζον ἔργον τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης. Οὐδόλως δὲ ὑστερεῖ τὴν τέχνην, τῶν πλείστων τῆς Ἀκροπόλεως γυναικείων ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων, οὐδὲ ἀρχαιότερον εἶνε ἐκείνων, ὡς ὀρθῶς ἐλέχθη. Τοῦτο καταφαίνε-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/04/2024 19:22:27 EEST - 3.141.30.162

ται ἰδίως ἐν τῷ προσώπῳ καὶ ἐν γένει τῇ τῆς κεφαλῆς ἐπεξεργασίᾳ, ἥτις παντάπασι δὲν μειονεκτεῖ τῆς τῶν ἄλλων, ἔν τισι δὲ καὶ ἐπιμελεστέρα εἶνε καὶ φυσικωτέρα ἐν τῇ διατυπώσει τῶν ἀνθρωπίνων χαρακτηριστικῶν. Ὕψος τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἔχει ὀλίγον τι ἔλασσον τοῦ φυσικοῦ.

Δεκέμβριος 1887.

Β. ΣΤΑΗΣ

ΑΓΑΛΜΑΤΙΑ ΑΘΗΝΑΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

(Πίν. 7 καὶ 8)

Δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἐν πρώτοις τέσσαρα χαλκᾶ ἀγαλμάτια Ἀθηνᾶς, ἅτινα εὑρέθησαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν. Προέρχονται δὲ πάντα ἐκ τῆς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κίμωνος γενομένης ἐπιχώσεως τῆς συνισταμένης ὑπὸ τῶν λειψάνων τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐν ἔτει 480 π. Χ. καταστροφῆς[1] καὶ φέρουσι καὶ ταῦτα πολλαχῶς τὰ τοῦ πυρὸς ἴχνη. Τῶν τριῶν ἐκ τούτων εὑρέθησαν καὶ αἱ χαλκαῖ ἐπίσης πλίνθοι, φέρουσαι ἀναθηματικὰς ἐπιγραφάς, ἃς συνεκδίδομεν ἐνταῦθα κατὰ τὸ πραγματικὸν αὐτῶν μέγεθος[2]. Αἱ μικραὶ ὅμως αὗται βάσεις δὲν ἦσαν ἀρκεταὶ ὅπως βαστάσωσιν ἀσφαλῶς τὰ βαρέα ταῦτα καὶ ἀναμφιβόλως ὁλόχαλκα ἀγαλμάτια, ἀλλ' ἐνιδρύοντο, ὡς φαίνεται ἐξ ἄλλων παρομοίων[3], ἐπὶ λιθίνων βάθρων καὶ ἐστερεοῦντο διὰ μολύβδου ἀφθόνως ἐπιχεομένου.

Καὶ τὰ τέσσαρα ἀγαλμάτια ἔχουσι τὸν τύπον τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς καὶ εἰκονίζουσιν αὐτὴν φέρουσαν Αἰγίδα — πλὴν τοῦ ἐν πίν. 8,3 — καὶ ἀττικὸν κράνος μεθ' ὑψηλοῦ μὲν ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ὡς εἰκός, ἀποκεκρουσμένου λόφου καὶ βαδίζουσαν μὲ τὸ ἀριστερὸν σκέλος προτεταμένον, πάλλουσαν δὲ τὸ δόρυ διὰ τῆς ὑψωμένης δεξιᾶς καὶ προβάλλουσαν τῇ ἀριστερᾷ τὴν ἀσπίδα· ἀμφότερα τὰ ὅπλα ταῦτα ἦσαν πρόσθετα. Θὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῶν ἀγαλματίων τούτων κατὰ τὴν πιθανὴν αὐτῶν χρονολογικὴν τάξιν.

Α. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐνταῦθα ἀπεικονιζόμενον εὑ-

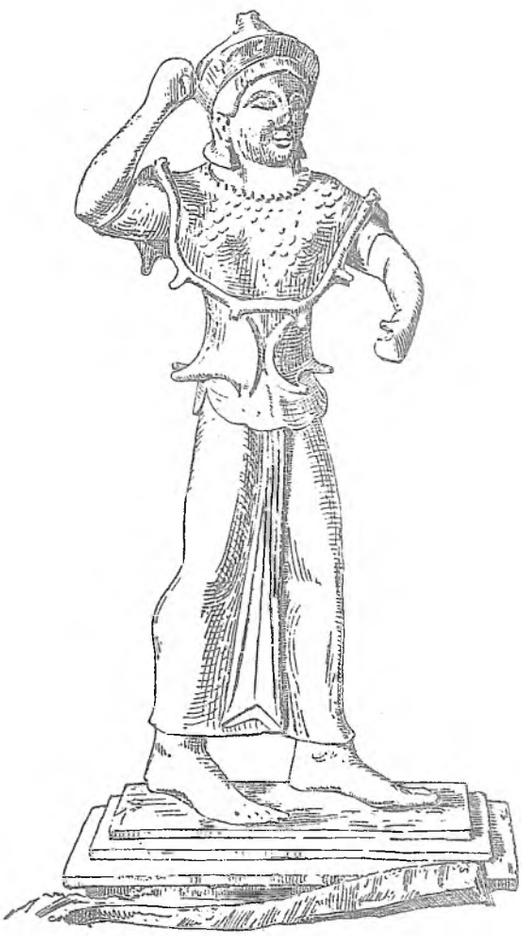

1

ρέθη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἐρεχθείου κατὰ τὸ ἔαρ

[1] Ἴδε νῦν ἰδίως Mitth. d. arch. Inst. Athen 1886 σ. 162 ἑξ. Dörpfeld. Ῥωμαΐδου-Καββαδία, Μουσεῖα Ἀθηνῶν, σ. 5. Ὀρθῶς περὶ τούτου ἔκρινεν ἤδη πρὸ 50 ἐτῶν ὁ Ross ἐν Arch. Aufsätze I σ. 140 ἑξ.

[2] Αἱ ἐπιγραφαὶ μέλλουσι νὰ ἐκδοθῶσι καὶ ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει τοῦ C. I. A. IV. [Ἐξεδόθησαν ὑπ' ἀρ. 373, 12. 117. 179].

[3] Πρβ. Mitth. d. Inst. Athen 1887 σ. 142 Petersen Wochenschrift für Klass. Philolog. 1887.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/04/2024 19:22:27 EEST - 3.141.30.162

ΑΡΧΑΪΚΟΝ ΑΓΑΛΜΑ

ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Λιθ. Κ. Γρούνεμαν Πειραιεύς.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/04/2024 19:22:27 EEST - 3.141.30.162